

TAVAU WIESEN

Cun ses auto è la dunna collidada frontal cun ina planta.
FOTO POLIZIA CHANTUNALA DAL GRISCHUN

Collidada frontal cun
ina planta

Il mardi en damaun è la manischunza dad in auto da per-
sunas crudada dad ina scarpa giu a Tavau Wiesen. Ella è
vegnida blessada.

Sco quai che la Polizia chantunala dal Grischun scriva en ina
communicaziun als meds da massa, sa chattava la dunna en la
vegliadetgna dad 82 onns sin via da Tavau en direcziun Wiesen.
Tenor las emprimas enconuschientschas è ella collidada suenter
il spartavias tar la staziun da viafier cun il mir da sustegn da la
vart dretga. Silsuenter ha ella traversà il vial oppost e la piazza da
guntgida avant che crudar radund diesch meters dad ina scarpa
giu. Là è l’auto collidà frontal cun ina planta. Curt avant las
10.00 han passants constatà ils fastizs da las rodas e han alarmà
la polizia. Communablamain cun in team dal Servetsch da sal-
vament Tavau ha la dunna pudì vegnir salvada. L’emprim agid è
succedi sin il lieu. Silsuenter è la dunna vegnida transportada en
l’ospital ad Aschera. La Polizia chantunala dal Grischun sclere-
scha ils motivs da l’accident. (cdm/fmr)

LIA RUMANTSCHA

Il project «In regal per mintga uffant
novnaschi» cuntinuescha

L’onn 2022 ha la Lia Rumantscha (LR) realisà sco project da pil-
ot «In regal per mintga uffant novnaschi» – quai en collavura-
ziun cun sias uniuns affiliadas regiunalas e las vischnancas ru-
mantschas e bilinguas en il Grischun Central e l’onn passà en tut
las regiuns rumantschas dal Grischun. Sco quai che la LR scriva
en ina communicaziun, cuntinuescha il project l’onn 2024
suenter fitg buns resuns, uschia ch’ils uffants novnaschids da las
vischnancas rumantschas e bilinguas survegnan era quest onn in
«regal rumantsch». «Igl è da grond’impurtanza ch’ils uffants ve-
gnian gia da giuvens en contact cun il rumantsch e sensibilisads
per quel», scriva la LR en sia communicaziun. Il pac cuntegna in
cudesch rumantsch, ina charta da gratulaziun per ils geniturs e
fegliets cun infurmaziuns davart diversas purschidas per fami-
glias da la Lia Rumantscha. (cdm/fmr)

LA CIFRA DAL DI

76,7
meters

Per tant è sa reducida la lieunga dil Glatscher da Medel da la
vart da Plattas durant in onn. Quai constatescha *Janna Venzin*
da Curaglia ch’ha fatg las mesiraziuns en sia lavur da matura al
gimnasi da Mustér. Dapli davart sia lavur ed ulteriuras cifras èn
chattar en l’artitgel «Igl avegnir dils glatschers fa quitaus a mi»
sin pagina 5. (fmr/sab)

Lirica rumantscha per l’America Latina

La chasa da la translaziun Looren da Turich s’engascha sin pliras modas per la lingua e per la diversitad linguistica. In dals
pli novs projects sa numna «Fervur rumantscha!» e duess promover la lingua rumantscha en l’America Latina e
«l’interchapientscha».

OLIVIA PORTMANN-MOSCA/FMR

«Interchapientscha», quai è il chavazzin che
descriva il meglier tge che l’iniziativa «Fervur
rumantscha!» cuntegna. «Nus vulain laschar
translatar lirica rumantscha en spagnol, por-
tugais, quechua e tzotzil da traducturs e tra-
ducturas da l’America Latina», declera la re-
sponsabla per il program latin-american da la
chasa da la translaziun Looren (guarda box),
Carla Imbrogno.

Tras questa collavuraziun transatlantica
dess la chapientscha dad ina lingua per l’au-
tra vegnir svegliada. «Quest’iniziativa è in
punct da partenza per pliras collavuraziuns,
ateliers e barats e dess speranza cuzzar anc
ditg», declera Carla Imbrogno, la responsabla
dal project «Fervur rumantscha!».

Grond interess per il rumantsch en
l’America Latina

L’idea è che glieud interessada da l’America
Latina che lavura cun la lingua, possia s’oc-
cupar cun lirica rumantscha. «In gieu linguistic
per professiunals da lingua. Era senza enco-
nuscher la lingua bain, vuleschan nus empru-
var da chattar ils cunfins linguistics e sfundrar
en la realitad lirica», emprova Carla Imbrogno
da declerar. Che l’interess en l’America Lati-
na saja stà fitg grond, era sch’ins haja l’em-
prim anc stui declerar tge che rumantsch saja
insumma, conceda Imbrogno. Reclama en
l’America Latina ha la chasa Looren fatg on-
line e tras la Pro Helvetia, che sustegna ina
part da quest barat. Tranter auter sustegnan
era la Lia Rumantscha, Textshuttle e pliras
universitads ed instituziuns da la Svizra e
l’America Latina quest program. Latun passa
hai era dà ina introducziun en il program ed
en la lingua rumantscha da *Rico Valär*. Passa
50 traducturas e traducturs interessads èn
s’annunziads.

Rumantsch online

Far part possian en questa emprima runda be
25 personas, declera Imbrogno. «I dat plirs
inscunters online tranter las auturas ruman-
tschas e quellas 25 personas da l’America La-
tina cun in’introducziun en la lingua.

L’emprim termin è ils dus da mars 2024.
Oravant han las auturas rumantschas trame-
mess ina schelta da lur texts en scrit ed era
sco datoteca da tun. «Ils participants han era
gia survegnì access a material per emprender
rumantsch online, il program da traducziun
Textshuttle ed il Pledari grond, però era la
grammatica.» L’idea na saja betg ch’els em-
prendian rumantsch, mabain ch’els possian
chapir la lirica, uschia Carla Imbrogno.

PARLAMENT FEDERAL

Lubir ils medems pesticids sco en l’Uniun europeica

La Svizra duai surpigliar directamain las permissiuns da l’Uniun europeica (UE) per ils pesticids, fungicids ed insecticids. Gliez
pretenda il parlament. Suenter il Cussegl naziunal ha era il Cussegl dals chantuns assegnà il mardi ina moziun correspudenta.

Cun 27 cunter 13 vuschs ha la chombra
pitschna ditg GEA a l’intervenziun dal Valle-
san *Philipp Matthias Bregy* da l’Allianza dal
Center. Critica hai dà da l’ala sanestra e verda.
La minoritad ha fatg attent che questa midada
da sistem mainia a dapli contaminaziuns da las
auas. Il Cussegl naziunal aveva approvà la mo-
ziun l’atun passà cun ina pitschna maioritad.

Encunter veglia dal
Cussegl federal

Il Cussegl federal sto tenor moziun uss procu-
rar che las autoritads svizras renconuschian las
permissiuns per pesticids, fungicids ed insecti-
cids da l’UE. Las autoritads svizras ston rela-
schar las permissiuns en il medem temp sco en
l’UE. Per gliez sto per exempel vegnir adattada
la lescha d’agricultura.

Philipp Matthias Bregy ha argumentà sia
moziun cun gliez che tant l’agricultura biolo-
gica sco era la convenziunala sajan dependen-
tas da tals meds. En Svizra dettia però adina da-
main pesticids u meds per proteger las plantas.

Experiment e gieu cun las linguas

Ensemen cun agid bilateral, en sesidas asincro-
nas online da las auturas rumantschas, elavure-
schan alura ils Latinamericans ils texts. Las au-
turas rumantschas che sa participeschan èn:
*Leta Semadeni, Rut Plouda, Gianna Olinda Ca-
donau, Flurina Badel, Romana Ganzoni, Carin
Caduff, Nina Dazzi e Jessica Zuan*. «L’emprim
vegnan ils Latinamericans a translatar pled per
pled e lura pir emprovan els da tutgar il dretg
tun e la muntada», di Carla Imbrogno. «Quai

èn tut personas professiunalas che fan quai or-
dad interess e gust vi dal giugar cun la lingua.
In profit economic na vegn betg spetgà, era
sche nus vuleschan la fin finala publictar ils texts
en in pitschen cudesch.»

Per quels che vulan savair co questa lirica
rumantscha è vegnida transladata en spagnol e
portugais datti ils 13 d’avrigl 2024 la pussaivla-
dad da tadlar online co che insaquants texts ve-
gnan recitads. Dapli sin la pagina da web da la
chasa traductura Looren: <https://looren.net/de>.

Carla Imbrogno lavura per la chasa da la translaziun Looren sco responsabla per ils projects en
l’America Latina.
FOTO/PURTRET CHASA DA LA TRANSLAZIUN LOOREN

Chasa Looren

La chasa da translaziun Looren sa chapescha
sco fanestra ora en il mund. Dad ina vart pus-
sibilitescha la chasa a Wernetshausen, dama-
naivel da Hinwil en il chantun Turitg, a trans-
laturas e translatur professiunals da tut il
mund da viver la durant in pèr emnas e lavu-
rar vi da lur projects. Da l’autra vart organise-
scha e sustegna la chasa da la translaziun
Looren differents projects, occurrenzas e colla-
vuraziuns che han da che far cun linguas, trans-

laziuns, lirica ed intermediaziun da lingua ed il
metier creativ da las translaziuns e cultura ad in
vast public. Ils responsabels da la chasa èn adi-
na en barat cun ils acturs impurtants dal mana-
schi litterar – en Svizra ed en l’exteriur.

La fundaziun è vegnida fundada l’onn
2005 ed è la suletta instituziun da quest gener
en Svizra. La Chasa vegn administrada da
l’uniun cul medem nom e finanziada per
gronda part da la fundaziun Litar. (fmr/opm)

Senza pesticids èsi savens strusch pussaivel da cultivar vignas u plantas.
FOTO MAYK WENDT